

отдыха «Аква» (в 1 км к северо-западу от раскопываемого некрополя), местные жители показали остатки уже наполовину сре-занной экскаватором древней могилы. Возле нее были найдены фрагменты человеческого черепа и уже обломанный железный клинок – палаш. В оставшейся западной части могилы были обнаружены остатки нижней половины человеческого скелета, а также маленькие серебряные поясные бляшки, пряжка и наконечник, железные стремена и пиковидный наконечник копья.

Литература

Березовец Д.Т. Отчет о раскопках грунтового могильника в с. Нетайловка // ИА ИА НАНУ 1961/3984-6.

Крыганов А.В. Верхнесалтовский и Нетайловский археологические памятники салтовской культуры – остатки древнего хазарского города // Степи Европы в эпоху средневековья. Т-2. Хазарское время. Донецк. 2001.

Кухарчук Ю.В.

Інститут археології НАН України

Розвідки на Чернігівщині

В июле 2002 г., во время работы в экспедиции НаУКМА, которая исследовала мезолитическую стоянку Песочный Ров (Новгород-Северский район Черниговской обл.), автор провел небольшие разведки и открыл три новых местонахождения кремневых артефактов. Зачистка на местонахождении Яруга показала, что патинированные изделия мустьерского облика, обнаруженные на склоне оврага, связаны с низами ископаемой почвы (похоже — витачевской). О кремневых изделиях двух других местонахождений можно сказать лишь то, что они принадлежат к каменному веку. In July 2002, during the works of NaUKMA' expedition at Mesolithic site of PISOCHNY Riv (Novgorod-Siverski district of Chernigiv region), small scale searching for archaeological sites was conducted by the author and resulted in discovery of three new localities with flint artifacts. Trial trench at locality of Yaruga yields patined artifacts of Mousterian appearance associated with the lower part of fossil soil, probably Vitachiv one. As to flint artifacts of other two localities it is possible to state only their general affiliation with Stone Age epoch.

У липні 2002 р., під час досліджень археологічної експедиції Національного університету “Кієво-Могилянська академія” (керівник Л.Л.Залізник), яка здійснювала розкопки на городищі Писочний Рів, автор провів розвідки у Новгород-Сіверському районі Чернігівської обл. Були обстежені тераси правого берега р. Десни та численні яри довкола місця розкопок і навколишніх сіл. Виявлено три нові пункти крем'яних виробів кам'яного віку.

Яруга. Місцезнаходження розташоване за 500-600 м на північ від мезолітичної стоянки Писочний Рів, за 1 км на південь від кручі, на якій знаходиться с.Пушкарі. У відслоненні лівого борту глибокого яру, який виходить гирлом у долину р. Десни, було знайдено кілька патинованих кременів мустьєрського вигляду, зокрема різчик на відщепі (рис.1,1) та досить примітивний нуклеус левалуазького типу з підправленою кількома фасетками відбивною площадкою. Робоча поверхня нуклеуса становить суцільний негатив знятого з нього великого відщепу; тильна поверхня майже цілковито зберігає кірку (рис.1,4).

Зачисткою завширшки 3 м, поставленою в цьому місці, було досліджено 2-метрову товщу четвертинних відкладів (рис.2). Поверхня плато у цьому місці дещо похила з заходу на схід; перепад висот між західним і східним краями зачистки становив 0,25 м. За точку відліку (абсолютний “0”) взято західний край зачистки.

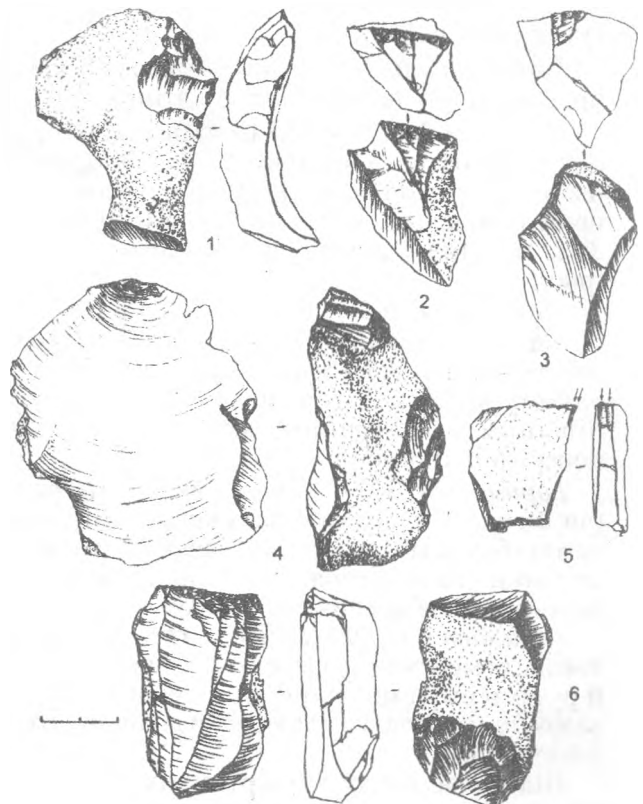

Рис. 1. Кам'яні вироби: 1-5 – Яруга; 6 – Плато.

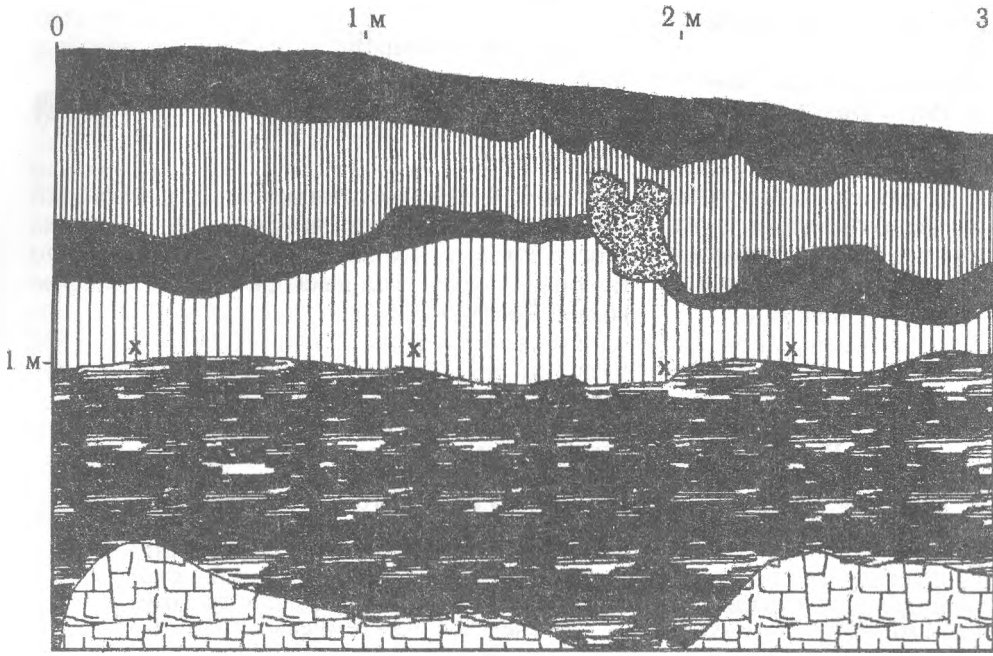

Рис.2. Яруга. Стратиграфія четвертинних відкладів

	- Горизонт 1		- Горизонт 5
	- Горизонт 2		- Горизонт 6
	- Горизонт 3		- Горизонт 7
	- Горизонт 4		X - крем'яні вироби

Простежено таку стратиграфію:

Горизонт 1 (0,00 – 0,15 м) – дерново-гумусний горизонт.

Горизонт 2 (0,15 – 0,20 м) – малопотужний прошарок лесу палево-білого відтінку.

Горизонт 3 (0,20 – 0,55 м) – викопний ґрунт світло-брунатного відтінку. У нижній частині цього ґрунту траплялися кремені, зокрема – два примітивні скребки “високої форми” (рис.1,2-3) і, можливо, різець на плоскому уламку (рис.1,5).

Горизонт 4 (0,55 – 0,75 м) – делювіальний прошарок темно-брунатного відтінку, насичений дрібною й середньою галькою; в одному місці цей горизонт переривається піщаним включенням, яке заходить і в попередній горизонт.

Горизонт 5 (0,75 – 1,00 м) – викопний ґрунт (чи, швидше, ґрунтова маса) у вигляді суглинку темно-брунатного відтінку, перемішаний з світлими – палевого відтінку - супісками; верхи розмиті делювіальним прошарком.

Горизонт 6 (1,00 – 1,90 м) – глеювато-руда товща, помережена горизон-таль-ними сизими й рудими смугами. У ній зустрічалися досить великі гальки, типові для морени дніпровського зледеніння.

Підстилає пачку четвертинних відкладів щільна глеювато-глиняна товща з включеннями крейдяних мергелів. Верхній викопний ґрунт, в якому виявлено крем'яні знахідки, за

структурою та кольором нагадує витачівський.

Місцезнаходження отримало найменування за місцевою назвою яру. Між цим яром і кручею, на якій знаходиться с.Пушкарі, проходить широка балка – знаменитий Мосолів Рів, у якому в 1939 р. дослідниками комплексної Деснянської палеолітичної експедиції було знайдене двобічно-оброблене рубило, датоване ними “домустьєрським часом”.

Плато. Під час обстеження Мосолового рову та відрогів, які

відходять від нього, прорізаючи плато, на ґрунтовій дорозі, яка відходить від автотраси “Чернігів – Грем'яч” вище виток Мосолового рову, за 400 м на схід від місця перетину цих доріг був знайдений одноплощинковий нуклеус пізньопалеолітичного вигляду з негативами кількох паралельних сколів на робочій поверхні (рис.1,6). Кремінь деснянський, чорний, патина відсутня.

Усе плато, через яке йде ґрунтова дорога, розоране. За 100 м на північ від місця знахідки встановлено три стаціонарні металеві поїлки для худоби.

Юрське джерело. Місцезнаходження виявлене під час обстеження пересіченої місцевості між селами Пушкарі і Кремський Бугор. Між цими населеними пунктами знаходиться відоме жителям усіх навколишніх сіл потужне джерело, яке струмує з юрських мергелів – ручай кришталево чистої, льодяної навіть у спеку води. Криниця впорядкована – огорожена парканом і облаштована дерев'яними містком, лавою та альтанкою.

За 150-200 м на північний схід від криниці на одному з узвиш, за якими ховається с.Кремський Бугор, було знайдене ретельно оброблене по всій площі двобічною обробкою знаряддя трикутної форми (рис.3,1). Воно нагадує неолітичні тесла, але водночас має схожість і з мустьєрськими “трикутниками”, які зустрічаються на пам'ятках середньопалеолі-

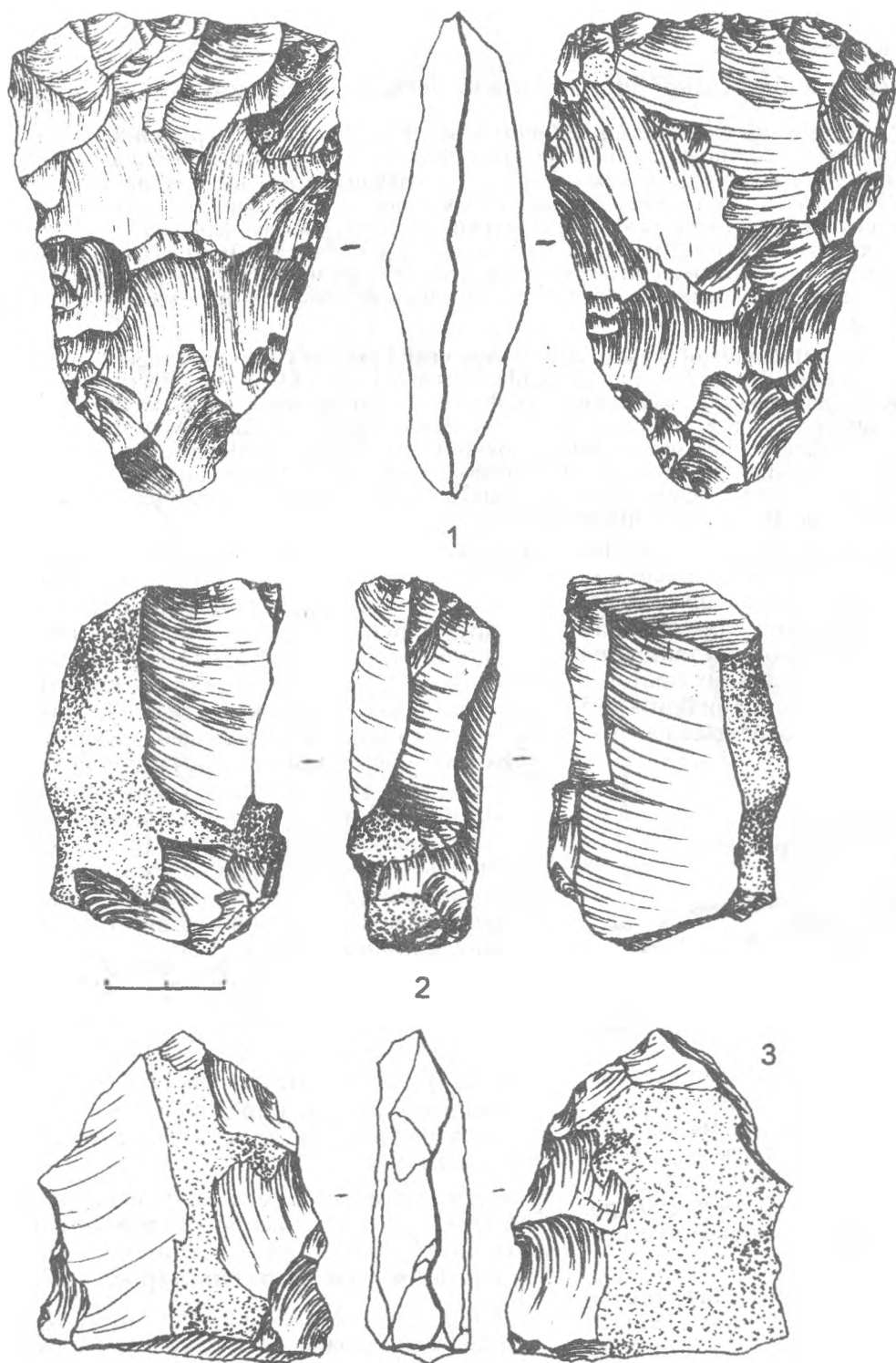

Рис.3. Кам'яні вироби: 1-3 – Юрське джерело.

тичної доби (а для деяких мустьєрських культур Криму є навіть однією з “культуровизначальних” ознак). Знаряддя вкрите щільним і досить товстим шаром білої патини, що дає підстави припускати про його належність до палеолітичного часу. Поблизу знайдено ще кілька таких же патинованих кременів, у тому числі нуклеус

(рис.3,2) та уламок якогось “напівфабрикату” – виробу з негативами кількох сколів з обох боків (рис.3,3).

Отже, питання щодо датування останнього місцезнаходження (навіть у межах кам'яної доби) залишається відкритим.